
Je slovenska Istra še dvojezična?

Mojca Kompara

Cobiss: 1.01

V prispevku je obravnavano vprašanje dvojezičnosti Slovencev, ki živijo na narodnostno mešanem območju slovenske Istre, kjer sta slovenski in italijanski jezik uradna jezika. V raziskavi je sodelovalo 86 Slovencev z narodnostno mešanega območja. Delež tistih, ki so se opredelili za dvojezične, in rezultati ankete potrjujejo, da Slovenci na dvojezičnem območju niso dvojezični, saj niso zmožni funkcionalno uporabljati italijanskega jezika.

Ključne besede: dvojezičnost, slovenska Istra, slovenski jezik, italijanski jezik

Is Slovenian Istria Still Bilingual?

This article discusses bilingualism among the Slovenians living in the ethnically mixed territory of Slovenian Istria, where Slovenian and Italian are official languages. Eighty-six Slovenians from this ethnically mixed area were included in the study. The proportion of those declaring themselves bilingual and the results of the survey indicate that the Slovenians in this bilingual region cannot be defined as bilingual because they are not capable of using Italian functionally.

Keywords: bilingualism, Slovenian Istria, Slovenian, Italian

»Jezik je naš dom, dom, v katerem se moramo počutiti dobro« (Skubic 2005, po Grosman 2008).

»Prav zato ga je vredno urediti po našem okusu in potrebah, saj bomo v njem živeli do konca naših dni, zato je vredno odkriti, spoznati ter spoštovati domove drugih, njihovo lepoto in moč« (Grosman 2008).

0 Slovenska Istra je kulturno in jezikovno izredno raznovrstna. Območje obsega severni del istrskega polotoka in je del širše geografsko-zgodovinske regije slovenskega primorja. Ozek obmorski pas – slovenska obala – je stičišče slovenske in italijanske kulture, prizorišče izmenjave slovenskega in italijanskega jezika. Območje je še posebej zanimivo, saj predstavlja strateško točko, kjer se slovanski jezik in kultura združita z romanskim svetom (Zerzer 2009) v vsakdanjem življenju. Če je še pred kakimi desetimi leti veljalo, da se prebivalci etnično mešanega območja slovenske Istre, območja, kjer sta uradna jezika slovenščina in italijanščina, večinoma

zelo dobro in pravilno sporazumevajo v italijanskem jeziku, se je zanje italijanščine v zadnjih nekaj letih bliskovito poslabšalo. Namen prispevka je odgovoriti na vprašanje, ali so prebivalci slovenske Istre dvojezični, in opozoriti na pomembnost in prednost dvojezične družbe.

1 Dvojezičnost v slovenski Istri

Dvojezično območje slovenske obale sestavljajo občine Koper, Izola in Piran (po novem še Ankaran) ter nekaj okoliških krajev in vasi, ki se nahajajo znotraj slovenske Istre in predstavljajo etnično mešano ozemlje (Novak Lukanovič 1998), kjer sta uradna jezika slovenščina in italijanščina. To je ozemlje, kjer posamezniki iz različnih etničnih skupin sobivajo v neposrednem stiku (Novak Lukanovič 1998). V preostalem delu slovenske Istre, vključno z večjim delom podeželja, je uradni jezik izključno slovenščina. Na podlagi popisa prebivalstva iz leta 2002 je slovenščina kot prvi oz. materni jezik uporabljalo 72 % prebivalcev slovenske Istre, italijanščina kot prvi oz. materni jezik 3,3 % in hrvaščina kot prvi oz. materni jezik 8 % prebivalcev.¹ Občina z največjim številom prebivalcev, ki uporabljajo italijanski jezik kot prvi oz. materni jezik, je Piran s 1174 (7 %) naravnimi govorci italijanskega jezika (Popis 2002).

Na dvojezičnem območju slovenske Istre takoj opazimo dvojezične table, prav tako morajo biti v obeh jezikih zapisana in objavljena tudi vsa javna obvestila. Slovenski in italijanski jezik se uporabljata v vseh javnih prostorih dvojezičnega območja, kot so upravne enote, banke, pošte itd. Za večino zaposlenih v javni upravi in drugih javnih uradih je znanje italijanskega jezika obvezno. Poleg številnih jezikovnih šol so tu še vrtci, osnovne in srednje šole z italijanskim učnim jezikom (razen univerzitetnega izobraževanja na državni Univerzi na Primorskem, ki se izvaja izključno v slovenskem jeziku). Tako se starši in njihovi otroci lahko odločijo med izobraževanjem v slovenskem ali italijanskem jeziku, v obeh primerih pa se drugi uradni jezik poučuje v celotnem obdobju obveznega izobraževanja. Na tak način so oz. naj bi bili vsi prebivalci sposobni aktivne uporabe obeh jezikov. Zelo dobro je poskrbljeno za pripadnike italijanske manjšine, saj so bili v šolskem letu 2011/12 na dvojezičnem območju trije vrtci (s 438 otroki), tri osnovne šole (s 411 učenci) in tri srednje šole (s 142 dijaki) z izobraževalnim programom v italijanskem jeziku. Pripadniki italijanske manjšine se zbirajo v različnih političnih, kulturnih, športnih in raziskovalnih zavodih, imajo tri knjižnice in nekaj oddelkov, namenjenih italijanski kulturi, založniške hiše ter tudi radijsko in televizijsko postajo (Urad za narodnosti 2012). Na podlagi povedanega velja opozoriti, da so regije, ki jih deli meja,² neke vrste »naravni laboratorij«, kjer večkulturnost in večjezičnost predstavljata objektivno resničnost (Novak Lukanovič 2011a). Prav

¹ Preostalih 16,7 % jih uporablja druge jezike.

² Mednje sodi tudi slovenska Istra in njen dvojezični obalni del, čeprav vse tri občine niso mejno neposredno v stiku z Italijo, je pa k izoblikovanju dvojezičnosti pripomogla vrsta zgodovinskih dogodkov.

raziskave v takem okolju in na takem območju omogočajo zaznavanje, opazovanje, analiziranje pojava in razmerij med jeziki, kulturami in etničnimi skupinami. Nacionalne in jezikovne meje pogosto ne sovpadajo, zato so obmejne regije specifične, saj predstavljajo stičišče različnih kultur in jezikov, kjer so dvojezični in večjezični govorniki realnost. Jezik v obmejnih območjih je pokazatelj raznovrstnosti in predstavlja pomemben kazalec stanja posamezne skupine in razmerja med skupinami (Barth 1969, po Novak Lukanovič 2011a). Prav v obmejnih regijah je možno vzpostaviti hierarhično piramido jezikov (Calvet 1999, po Novak Lukanovič 2011a) z različnimi zasnovami, h katerim pripomorejo različni dejavniki. V piramidi položaj jezikov v stiku odraža odnos med skupinami in kaže na njihovo sobivanje (Nečak Lük – Muskens – Novak Lukanovič 2000, Novak Lukanovič 2003, po Novak Lukanovič 2011b).

2 Italijanska narodna skupnost

Glede na popis prebivalstva iz leta 1991 spada 2959 posameznikov v italijansko narodno skupnost, za 3882 posameznikov pa je italijanščina materni jezik. V popisu iz leta 2002 se je 2258 posameznikov opredelilo za pripadnike italijanske narodne skupnosti (za 23,7 % manj) in 3762 jih je navedlo, da je italijanščina njihov materni jezik (za 3,1 % manj). Na podlagi podatkov lahko opazimo rahel padec. Na narodnostno mešanem območju slovenske Istre živi v občinah Koper, Izola in Piran približno 81,5 % ali 1840 posameznikov, ki imajo za materni jezik italijanščino. Po podatkih popisa prebivalstva samo 18,5 % posameznikov, ki imajo za materni jezik italijanščino, živi zunaj narodnostno mešanega območja (Urad za narodnosti 2012). Bistveno drugačno število pripadnikov italijanske narodne skupnosti v Sloveniji je mogoče beležiti v analizi o stanju in izvajanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji. Glede na analizo je dejansko število pripadnikov italijanske narodne skupnosti veliko večje. Na celotnem ozemlju Slovenije se je 3388 posameznikov izreklo za pripadnike italijanske manjšine, kar predstavlja 12,66 % več v primerjavi s popisom iz leta 1991, ko se jih je za pripadnike italijanske manjšine izreklo 2959. Po podatkih lahko sklenemo, da položaj italijanske manjšine zbuja optimizem, saj dokazuje dobre rezultate posebne zaščite italijanske narodne skupnosti. V skladu s slovensko ustavo (Ustava 2001) imajo pripadniki italijanske (in madžarske) narodne skupnosti vse pravice v skladu z ustavo in mednarodnimi pogodbami. Med njunimi ustavno zagotovljenimi pravicami je tudi pravica do organiziranega izobraževalnega procesa v njihovih jezikih, pa tudi uporaba materinščine in dokazovanje samoupravne narodne skupnosti (Urad za narodnosti 2012).

Na podlagi slovenske ustave in različnih mednarodnih pogodb ima italijanska narodna skupnost vse pravice in možnosti, da živi in se razvija v sodobno družbo. Jezikovni položaj na območju slovenske Istre, kjer živi italijanska narodna skupnost, je dobro urejen s posebnimi zakoni slovenske ustave. Posebnost dvojezičnega območja je jezikovna raznovrstnost, ki predstavlja zgodovinsko kontinuiteto. Interakcija obeh jezikov v stiku (slovenščine in italijanščine) je dinamična in jo je

kot tako mogoče opaziti v jezikovni zmožnosti prebivalcev tega območja, saj so vsakodnevno v stiku z jezikom okolja, ki pa ni nujno tudi njihov materni jezik. Na ta način so izpostavljeni različnim jezikovnim vplivom (Kranjc 2008), izpostavljeni so dvojezičnosti. Slovenija ima močan jezikovni potencial; zasluge zanj grede tudi strateškemu geografskemu položaju in zgodovinskemu razvoju, zato imajo Slovenci pogoste in neposredne izkušnje z dvojezičnostjo in večjezičnostjo, saj je Slovenija sprejela zakone, ki zagotavljajo enake pravice manjšinam, da bi dosegli svojo bogato kulturno in jezikovno raznovrstnost (Godunc 2008).

3 Diahroni oris dvojezičnosti v slovenski Istri

V jugozahodnem delu slovenskega ozemlja italijanska manjšina sobiva z večinsko slovensko skupnostjo. V takih mešanih območjih je učni proces, usmerjen v osvojitve obeh jezikov, nujen, zlasti za manjšino (Nečak Lük 2008). Ob upoštevanju položaja manjšinskega jezika so številni avtorji razvili modele, pri katerih izpostavljajo pomen in vlogo različnih dejavnikov, ki vplivajo na ohranjanje manjšinskega jezika (Edwards 1992, po Novak Lukanovič 1998). Jezikovno izbiro je mogoče razumeti kot rezultat medsebojnega sodelovanja obeh jezikovnih skupnosti. Med subjektivne dejavnike etnojezikovne vitalnosti lahko štejemo odnos do manjšinskega jezika, saj je prav slednji odločilni dejavnik, ki vpliva na komunikacijo v manjšinskem jeziku in obenem na jezikovno dejavnost v manjšinskem jeziku v različnih komunikacijskih razmerah na območju, kjer sobivata oba jezika (Giles 1978, po Novak Lukanovič 1998). Novak Lukanovič (1993, po Novak Lukanovič 1998) opredeljuje pojem »odnos do manjšinskega jezika«, in pojasnjuje, da imamo lahko samo en odnos do slednjega, vendar pa ta odnos lahko vključuje več različnih povezanih stališč posameznika ali skupine. Po Sonji Novak Lukanovič (1998) je odnos do jezika manjšine sestavljen iz več različnih elementov, kot so odnos do jezika, odnos do procesa učenja jezika, odnos do dvojezičnosti in dvojezičnega izobraževanja itd. Uspešen izobraževalni sistem na narodnostno mešanem območju upošteva merila medkulturnega izobraževanja ne samo glede ustrezne vsebine, organizacije in kakovosti, ampak tudi v smislu povezovanja različnih dejavnikov, kot so motivacija, družbeni dejavniki, norme itd. (Novak Lukanovič 1998). Prav motivacija (Giles 1977, po Novak Lukanovič 1998) je prednost, ki igra ključno vlogo pri posameznikih, ki se učijo jezika.

Dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju slovenske Istre je raziskovalo že več avtorjev. Leta 1994 je Sonja Novak Lukanovič raziskovala potrebo po učenju obeh jezikov v slovenski Istri. Raziskava je zajela približno 700 posameznikov, med njimi 60 % Slovencev, 27,4 % Italijanov in 12,6 % posameznikov drugih narodnosti. Glede na strukturo populacije je bilo več kot 60 let starih 25,4 % posameznikov, 14,7 % jih je bilo v starostni skupini od 51 do 60 let, 19,3 % v starostni skupini od 41 do 50 let, 22,2 % v starosti skupini od 31 do 40 let in 18,4 % jih je bilo mlajših od 30 let. Večina (52,9 %), ne glede na nacionalnost, je potrdila, da bi se slovenski učenci v šolah morali učiti tako slovenski kot italijanski jezik. 66,5 % Italijanov (pripadnikov italijanske manjšine), ki so sodelovali v raziskavi, pravi, da

se morata oba jezika poučevati na enaki ravni. Med vprašanimi Slovenci so bili razlogi za učenje slovenščine in italijanščine na enaki ravni: življenje na narodnostno mešanem območju (23,5 %), soobstoj (21,3 %), pomen jezikov (19,3 %) in bližina Italije (20 %). 75,3 % (od tega 73,2 % Slovencev in 83,1 % Italijanov) posameznikov se je strinjalo, da se italijanski jezik učijo na vseh šolah, tako slovenskih kot italijanskih (Novak Lukanovič 1998).

Novejšo raziskavo o uporabi jezikov na narodnostno mešanem območju je izvedla Mateja Sedmak (2009). Na podlagi njene raziskave posamezniki italijanske manjšine uporabljajo italijanski jezik pogosteje v zasebni komunikaciji kot v javni. Ob tem so izrazili potrebo in željo po večji in pogostejši rabi maternega jezika (italijanščine) tudi v javni rabi ter izrazili potrebo po vpisu otrok v manjšinske šole, da bi ohranili stik z italijanskim jezikom (Sedmak 2009). Spodbuda k povečani rabi manjšinskega jezika v javni rabi se kaže tudi s posebnim dodatkom k plači zaposlenih v javnem sektorju (Novak Lukanovič 2011b). Podoben pristop je mogoče opaziti na Finskem pri švedski manjšini. Takšen dodatek predstavlja obliko spodbude za posameznika in bi povečal uporabo manjšinskega jezika do določene točke, vendar je glede na vložek ne bi presegal (Novak Lukanovič 2011b). Z dvojezičnostjo se je ukvarjala tudi Vesna Mikolič (2004). V raziskavi se ukvarja s sporazumevalno zmožnostjo v slovenskem in italijanskem jeziku in pojasnjuje, da je ta odvisna od etnične zavesti posameznikov v slovenski Istri. Na podlagi njene raziskave etnična zavest ključno vpliva na raven sporazumevalne zmožnosti v slovenskem in italijanskem jeziku ter vpliva na uporabo jezika med slovensko govorečim prebivalstvom na narodnostno mešanem območju slovenske Istre. Osnovni element etnične zavesti je zavest o slovenski in italijanski kulturi in jeziku, ki pomembno vpliva na komunikacijske kompetence v maternem jeziku in jeziku okolja in kot taka določa uporabo jezika. Raba jezika je odvisna tudi od priložnosti rabe. Narodnostno mešano območje slovenske Istre ponuja številne priložnosti sprejemanja/recepcije (pasivnega razumevanja), npr. z dvojezičnimi cestnimi napisi, televizijskimi programi, radijskimi postajami itd., vendar pa je možnosti za dejansko aktivno rabo italijanskega jezika manj. Glede na raziskavo pozitiven odnos do italijanske kulture in jezika vpliva na samo rabo italijanskega jezika, po drugi strani pa visoka nacionalna zavest (v slovenskem jeziku) pomeni zmanjšano uporabo italijanskega jezika. Uporaba italijanskega jezika je odvisna tudi od samoevalvacije jezikovne zmožnosti govorca. Glede na rezultate so visoko izobraženi ljudje kljub visoki jezikovni zmožnosti v italijanskem jeziku zelo kritični do svojega znanja italijanskega jezika in se zato nagibajo k temu, da ga uporabljajo manj, po drugi strani pa so tisti z manjšo jezikovno zmožnostjo v italijanskem jeziku manj kritični in jezik uporabljajo pogosteje. Generacijski odmik prav tako pomembno vpliva na govorno zmožnost, saj imajo mlajše generacije višjo raven jezikovne zmožnosti v slovenskem in italijanskem jeziku, zato lahko zagotovim, da ima izobraževanje pomembno vlogo pri gradnji jezikovnih zmožnosti. Vesna Mikolič (2004) dodaja še, da je odprtost do italijanske kulture, vrednot in jezikovne zmožnosti pod vplivom drugih dejavnikov, kot so mediji (predvsem zasebna italijanska televizija), mednarodni odnosi, globalizacija in stiki z manjšino.

4 Pomembnost učenja jezikov

Večjezična družba je eden izmed ciljev Evropske unije, saj je znanje jezikov drugih držav članic, poleg materinščine in angleščine ali francoščine ali nemščine kot delovnih jezikov, pogosto zaželeno v administraciji Evropske unije. Ob pogledu na upravo Evropske unije kot na zdravo in mlado srce Evrope so evropskim uradnikom na voljo številne možnosti za učenje tujih jezikov. Na delovnem mestu so tako na voljo tečajji na vseh ravneh, ki so pogosto obvezni za napredovanja in zvišanja plačnega razreda v upravi. Uradniki uporabljajo in izmenjujejo svoje jezikovno znanje vsak dan, saj živijo in delajo v večkulturnem okolju. Če gledamo na Evropsko unijo z očesom običajnega evropskega državljana, lahko preprosto vidimo, kako si ta institucija prizadeva zgraditi večjezično in večkulturno evropsko družbo na vseh ravneh, od izmenjav v okviru projekta Erasmus pa vse do jezikovne politike. Proces poučevanja in učenja jezikov (materinščine in drugih tujih jezikov) je tesno povezan s socialnimi okoliščinami, ki opredeljujejo potrebo po jezikovnem znanju, načrtovanju jezikovne politike in vplivajo na motivacijo za učenje jezikov. Jezikovna politika ima vse značilnosti politike in se tako osredotoča predvsem na interes ljudi. Da bi vzpostavili učinkovito socialno, institucionalno in individualno komunikacijo večine ljudi, moramo biti zmožni uporabljati več jezikov. V slovenski Istri lahko rečemo, da smo korak pred Evropo, saj živimo na narodnostno mešanem območju, kjer se uporabljata slovenski in italijanski jezik in se poleg tega v šolah učimo še angleščino in še vrsto drugih tujih jezikov. Se lahko prebivalci slovenske Istre res opredelijo za dvojezične? Robert de Beaugrande (1997, po Grosman 2008) ne vidi dvojezičnosti samo v znanju dveh tujih jezikov. Po njegovem mnenju bi morali razmišljati širše, zlasti v smislu zmogljivosti za opravljanje diskurzivne prakse v dveh jezikih in zmožnosti, da resnično uporabljamo oba jezika. De Beaugrande govori o dveh vrstah dvojezičnosti: ena je vzporedna dvojezičnost (angl. *coordinate bilingualism*), kjer imajo posamezniki dva jezikovna sistema ločeno shranjena in zaradi tega aktiviranje enega jezika ne povzroči aktiviranja drugega jezika, in sestavljena dvojezičnost (angl. *compound bilingualism*), kjer sta oba jezikovna sistema shranjena v tesni povezavi in bi se lahko aktivirala sočasno. Pri sestavljeni dvojezičnosti uporaba obeh jezikov (njihove kulture in družbe) povzroči mešanje jezikov ali preklapljanje (angl. *code-switching*). Po drugi strani pa pri vzporedni dvojezičnosti opazimo močnejšo delitev med dvema jezikoma v rabi (Grosman 2008).

Koncept današnje večjezičnosti v primerjavi s preteklostjo se je korenito spremenil. Biti večjezični posameznik ne pomeni le dobro razumeti več jezikov, ampak pomeni uporabljati več jezikov na isti funkcionalni način, ob upoštevanju, da se funkcionalni vidik jezika v življenju posameznika razlikuje in spreminja. Večjezičnost nam ponuja številne prednosti, najpomembnejše pa je dejstvo, da razvija temelje za demokratično sobivanje (Godunc 2008). Raziskava študentov ekonomije je pokazala, da je večjezičnost nujna in zaželena prav v poslu, saj bo naše poslovanje uspešnejše, če bomo vsaj pasivno razumeli jezik ciljnega trga. Po drugi strani dodana vrednost znanja le enega jezika (npr. angleškega) izginja v primerjavi z znanjem različnih tujih jezikov, zato mora večjezičnost postati osebni cilj posameznika (Godunc 2008). Razvijanje večjezičnosti pomeni sprejemanje različnih spretnosti

v več jezikih, zato bi morale šole nuditi poln jezikovni nabor s sporazumevalnimi možnostmi v različnih jezikih.

Z metodo, ki obsega znanje maternega jezika in dveh dodatnih jezikov, bo dosežen eden od ciljev jezikovne politike Evropske unije. Prav Slovenija ima močan večjezični potencial za razvoj tega cilja, saj posamezniki prihajajo iz različnih jezikovnih naborov in sprejemajo jezikovne razlike ter se željo učiti jezika. Obenem pa igra pomembno vlogo tudi strokovni vidik na področju jezikovnega izobraževanja in jezikoslovja. Slovenija se zaveda pomena intenzivnega učenja tujih jezikov, učenja različnih razširjenih jezikov, manjšinskih jezikov, jezikov sosednjih držav in tudi jezikov, ki se v slovenskem okviru ne poučujejo prav pogosto, in prav tak pristop predstavlja podlago za jezikovno raznovrstnost. Izvajanje teh ciljev je le postopno, saj vključuje potrebo po zagotavljanju ustreznih razmer, kot so npr. nove oblike organizacije, dodatna finančna sredstva ali pomembne politične odločitve (Godunc 2008). Glede na raziskavo Eurobarometra je Slovenija visoko nad povprečjem v komunikaciji v drugih jezikih, vendar je mogoče opaziti številne vrzeli, ki jih je treba izboljšati. Če se strinjamo, da je zgodnje učenje jezika (v vrtcu) do starosti desetih let najbolj optimalno obdobje za doseg opisanih ciljev funkcionalne večjezičnosti, lahko rečemo, da so naši koraki k uresničevanju večjezičnosti prepočasni (Lipavac Oštir – Jazbec 2010), saj v osnovnih šolah začnemo z učenjem prvega tujega jezika pri osmih/devetih letih (v četrtem razredu) in drugega (neobveznega) pri dvanajstih/trinajstih letih (v osmem razredu). Večjezični položaj je morda nekoliko bolj optimističen v slovenski Istri, saj je to dvojezično območje, kjer se v npr. šolah z učnim programom v slovenskem jeziku poleg slovenskega jezika v okviru jezika okolja poučuje še italijanski jezik, in to že od prvega razreda (pri starosti petih/šestih let) ter angleški jezik od četrtega razreda (pri starosti osem/devet let), vendar je vprašanje realne dvojezičnosti, v smislu sposobnosti, da posameznik deluje v obeh jezikih na enaki ravni, še vedno predmet razprav. Ne glede na način in vrsto razvrstitve klasičnih in novih manjšin, etničnih ali jezikovnih skupnosti itd. se manjšine, ki živijo z večinsko skupnostjo, soočajo z vprašanjem dvojezičnosti. Jezik manjšine in večinske skupnosti se navadno razlikujeta. Po eni strani materni jezik v manjšinski skupnosti predstavlja etnično identiteto, po drugi strani pa je večinski jezik nepogrešljiv način socialne mobilnosti, ki omogoča manjšini vključevanje v širšo socialno skupino. Vprašanje razvoja dvojezičnosti je spodbudilo strokovnjake k intenzivnejšemu raziskovanju strategij učenja jezikov. Pri uspešnejšem usvajanju tujega jezika je komunikacija z rojenimi govorniki nujna; po navadi odrasli vložijo veliko več truda v komunikacijo v primerjavi z otroki. Ne moremo reči, da imajo otroci sposobnost, da jezik preprosto absorbirajo, kot se je pokazalo v primeru, ko so bili otroci več let izpostavljeni tujemu jeziku (angleščini), vendar niso razvili visoke sposobnosti razumevanja ali uporabe slednjega (Saville-Troike 1978, po Nečak Lük 2008). V današnjem sistemu izobraževanja moramo imeti v mislih optimizacijo in ustreznost jezikovnega vnosa, ko učimo jezika otroke (Krašen 1984, po Nečak Lük 2008). Albina Nečak Lük pravi, da bi morali biti učitelji v jezikovno mešanem oddelku, kjer materinščina nekaterih učencev ni tudi učni jezik, pozorni na razvoj CLIL-a (angl. *Content and language integrated learning*) tudi pri drugih predmetih. Otroci, ki se sporazumevajo v dveh jezikih, so pogosto

označeni kot dvojezični, vendar pa nam izraz »dvojezični otrok« ne pove veliko o resnični jezikovni zmožnosti otroka. Dvojezična sporazumevalna zmožnost dvojezičnega govorca in tudi sporazumevalna zmožnost enojezičnega govorca se lahko spremeni v skladu z življenjsko potjo in je posebno opredeljena z zgodovino jezika. Po Albinu Nečak Lük (2008) lahko dvojezičnost učinkovito vpliva na intelektualni razvoj in nekatere vidike intelektualnih struktur, hkrati se lahko poveča možnost za jezikovno analizo in razvijanje tako verbalne kot neverbalne komunikacije.

5 Sinhroni oris dvojezičnosti v slovenski Istri

Učitelji, ki poučujejo na različnih slovenskih osnovnih in srednjih šolah na narodnostno mešanem območju slovenske Istre, kjer se poučujeta oba jezika (slovenščina in italijanščina) od prvega razreda osnovne šole, so mnenja, da je mogoče opaziti velike vrzeli v znanju italijanskega jezika. Glede na izkušnje se strinjajo, da pravi dvojezični učenci, tisti, ki so sposobni delovati v obeh jezikih na enak način, predstavljajo zelo majhno število prebivalcev slovenske Istre. Pravijo tudi, da mladi, rojeni po letu 1990, ne morejo biti identificirani kot dvojezični posamezniki. Učitelji so tudi opazili, da se je v zadnjih desetih do petnajstih letih znanje italijanskega jezika postopoma znižalo, kar se kaže tudi v povečanju italijanskih jezikovnih tečajev na nižji ali nadaljevalni ravni, katerih cilj je izboljšati slabo znanje italijanskega jezika (Jezikovna šola Eurocenter Koper 2012). Po trditvi učiteljev italijanščine na jezikovni šoli Eurocenter pred letom 2005 takih tečajev v jezikovni ponudbi jezikovne šole ni bilo, saj je večina učencev obiskovala pretežno pripravljalne tečaje za maturo iz italijanščine na višji ravni. Dijaki, ki maturo iz italijanščine opravljajo na višji ravni, imajo zelo dobro znanje italijanskega jezika in so na maturi po navadi zelo uspešni. Še en pokazatelj, da je raven znanja italijanskega jezika v preteklih letih upadla, je tudi odločitev Zavoda za šolstvo Republike Slovenije, da spremeni učni načrt in nabor učbenikov, ki se uporabljajo v osnovni in srednji šoli. Trenutno se v prvem in drugem triletju osnovne šole uporabljajo interna gradiva in učbeniki, namenjeni učencem italijanskega jezika kot tujega jezika, ne pa kot materinščine oz. jezika okolja. V 4., 5. in 6. razredu so do leta 2013 uporabljali nekoliko zastarele učbenike, namenjene dvojezičnim učencem dežele Trentinsko-Zgornje Poadižje, dvojezično območje v Italiji. V tretjem triletju nekatere šole uporabljajo tudi interne materiale. Po mnenju učiteljev italijanskega jezika učbeniki, namenjeni dvojezičnim učencem dežele Trentinsko-Zgornje Poadižje, niso primerni, saj je velika razlika v znanju ob prehodu v 4. razred, ko učenci začnejo uporabljati učbenik, namenjen dvojezičnim učencem. Z novim šolskim letom v prvem in tretjem triletju ter v 4. in 5. razredu ponovno uvajajo rabo učbenikov za poučevanje italijanščine kot jezika okolja. So pa zaradi nenadne spremembe brez učbenika drugi učenci šestih razredov.

Poleg velike vrzeli v znanju so nekateri učenci po navadi pod stresom, nekateri celo zasovražijo italijanski jezik. Žal se ta odnos prenaša tudi v srednješolsko izobraževanje. Srednješolci uporabljajo učbenike, namenjene odraslim, ki se učijo italijanščino kot tuji jezik. Po mnenju učiteljev so tudi ti učbeniki neprimerni. V

mnogih strokovnih šolah pa učitelji rešijo problem neustreznih učbenikov z uporabo internih materialov.

Po mnenju učiteljev znanje italijanskega jezika leto za letom drastično pada, zato je treba nekaj storiti, da se ta trend ustavi in da se vzpostavi dvojezična družba oz. družba, ki bo še zmožna komunicirati v italijanskem jeziku (S. Širca in M. Gržina Cergolj v zasebni komunikaciji leta 2012). Pred dvajsetimi leti je bilo znanje italijanskega jezika v osnovnih in srednji šolah izredno dobro. Učenci in dijaki so radi obiskovali pouk italijanskega jezika in v šoli niso nikoli imeli velikih težav, prav tako niso nikoli potrebovali jezikovnih tečajev ali inštrukcij, da bi si pridobili pozitivno oceno. Italijanskega jezika nikoli niso sovražili in prav tako niso nikoli trdili, da je znanje italijanščine neuporabno in nepomembno. Italijanščino so imeli radi, uporabljali so jo na dnevni ravni, gledali so italijanske filme, TV-programe in se učili italijanske pesmi. Poleg jezika so bili v stiku z italijansko kulturo, poznali so italijanske politike, igralce, pesnike, glasbenike, italijanski način življenja, navade, način razmišljanja, šale, hrano itd. Pred dvajsetimi leti si z lahkoto povedal šalo v italijanskem jeziku in cel razred se je smejal. Učitelji priznavajo, da se je danes položaj italijanščine popolnoma obrnil. Po mnenju učiteljev je razlog za tako drastično poslabšanje mogoče najti v številnih vidikih, kot je razvoj novih tehnologij (predvsem v angleščini) in širok nabor televizijskih programov v angleškem jeziku, ki izpodriva italijanske. Ključni vidik, ki po mnenju učiteljev še ni bil dovolj raziskan, vendar je splošno znan med Slovenci v slovenski Istri, je dejstvo, da se je v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja veliko otrok naučilo italijanščine ob gledanju italijanske televizije, ki je v tistem času predvajala zanimive in sodobne risanke in filme za otroke in mladostnike.³

6 Splošna matura

Da bi videli, kdaj je znanje italijanskega jezika začelo upadati, so bili uporabljeni rezultati mature iz italijanskega jezika na višji ravni, saj je to raven običajno izbrala večina dijakov slovenske Istre.

6.1 Rezultati

Ob pregledu rezultatov slovenskega Državnega izpitnega centra (RIC 2012) od leta 1995, ko se je pisala prva matura, do leta 2012 lahko opazimo nekaj zanimivih točk. V sedemnajstih letih se je pri rezultatih mature iz italijanskega jezika na višji ravni veliko spremenilo. Rezultati za vsako leto so razvidni iz preglednice 1.

³ V obdobju pred slovensko osamosvojitvijo so bili za otroke slovenski televizijski programi nezanimivi in staromodni, zato so otroci gledali italijanske televizijske programe, saj so bili ti moderni, zanimivi in zabavni. Na tak način so se otroci naučili tudi jezika.

Leto	8 točk	6 točk	Prag za doseganje pozitivne ocene (v %)
1995	22,61 %	4,087 %	Ni podatka
1996	15,23 %	25,14 %	Ni podatka
1997	9,64 %	30,12 %	Ni podatka
1998	13,00 %	37,00 %	Ni podatka
1999	13,98 %	35,48 %	60
2000	30,59 %	45,88 %	55
2001	20,45 %	42,05 %	55
2002	8,6 %	57,3 %	55
2003	14,4 %	54,2 %	55
2004	5,4 %	51,6 %	57
2005	14,10 %	58,6 %	54
2006	22,5 %	40,83 %	54
2007	9,0 %	53,63 %	50
2008	8,8 %	23,8 %	50
2009	6,25 %	23,75 %	50
2010	6,38 %	15,9 %	50
2011	4,5 %	24 %	50
2012	8,1 %	22,4 %	50

Preglednica 1: Rezultati mature iz italijanskega jezika na višji ravni v letih 1995–2012 (RIC 2012)

Prvi stolpec v preglednici predstavlja leto mature, v drugem in tretjem stolpcu pa sledijo odstotki doseženih točk kandidatov. Največje število točk je 8, sledi 7 (če za kako leto ni bilo podatka, v preglednici vrednosti niso navedene) in nazadnje 6 točk. V zadnjem stolpcu je prag za doseganje pozitivne ocene izražen v odstotkih. Kot je razvidno iz preglednice, je prag za doseganje pozitivne ocene ohranil povprečje 55 % od leta 1999 do leta 2006. Žal podatek o pragu za doseganje pozitivne ocene za leta 1995–1998 ni na voljo, lahko pa predvidevamo, da vrednosti niso bistveno odstopale od tistih, ki so sledile po letu 1998. V letu 1999 je bil dosežen rekordni prag 60 % za doseganje pozitivne ocene pri maturi iz italijanščine. To je najvišji prag, ki je bil kadar koli potreben za doseganje zadostne ocene. Kljub visokemu pragu pa so bili maturitetni rezultati v letu 1999 še vedno zelo dobri: 13,98 % dijakov je doseglo 8 točk, 35,48 % pa 6 točk. Tudi leta 2000 so bili rezultati izjemni. Prag za zadostno oceno je znašal 55 % odstotkov, 30,59 % dijakov je doseglo 8 točk in 45,88 % jih je doseglo 6 točk. Leta 2000 je povprečna ocena na maturi iz italijanščine na višji ravni znašala 4,05, kar je najvišja povprečna ocena, ki je bila kadar koli dosežena. V enajstih letih, v letih 1995–2006, ko se je prag za doseganje zadostne ocene gibal med od 60 % do 54 %, so bili dijaki na maturi zelo uspešni, najbolj uspešni so bili v letih 1998, 1999, 2000, 2001 in 2006. Tudi če je mogoče

zabeležiti rahel padec pri doseganju 8 točk v letih 2002 in 2004, je leta 2002 57,3 % dijakov doseglo 6 točk, leta 2004 pa jih je 6 točk doseglo 51,6 %. Leta 2007 je prag za doseganje pozitivne ocene padel na 50 % in tak je ostal vse do danes. Leta 2007 še vedno beležimo dober delež dijakov, ki so dosegli 6 točk (53,63 %), vendar so se rezultati po tem letu drastično spremenili. V zadnjih petih letih, ko se je prag za zadostno oceno znižal za 10 %, se je število dijakov, ki so dosegli najvišjo oceno, vztrajno zniževal; tako število dijakov, ki so dosegli 8 točk, ni preseglo 9 %, in tudi število tistih, ki so v zadnjih letih dosegli 6 točk, prav tako ni preseglo 25 %. Glede na rezultate mature iz italijanskega jezika na višji ravni lahko rečemo, da se je znanje italijanskega jezika v zadnjih 5 letih drastično zmanjševalo. Neverjetni in zavidanja vredni rezultati iz leta 2000 so danes zgolj sanje.

7 Je slovenska Istra še dvojezična?

Da bi potrdili ali ovrgli, da je slovenska družba, ki živi na območju slovenske Istre, dvojezična, je bila izvedena raziskava na populaciji slovenskih posameznikov, ki niso pripadniki italijanske manjšine in živijo v slovenski Istri. Anketa je bila sestavljena ob pomoči spletne strani www.mojaanketa.si. Sto posameznikov z narodnostno mešanega območja slovenske Istre je anketo prejelo po e-pošti ali facebooku, 86 od teh stotih jo je rešilo. Anketni vprašalnik je sestavljen iz treh delov. Prvi del vsebuje splošne podatke o anketirancih, kot so starost, spol in kraj. Drugi del vsebuje vprašanja o dvojezičnosti, pogostnosti uporabe italijanskega jezika, odnosu do izobraževanja itd. Tretji del je sestavljen iz treh kratkih praktičnih vaj. V tretjem sklopu so morali anketiranci popraviti dve italijanski povedi, ki vsebujeta veliko napak, in prevesti italijansko poved v slovenščino. Rezultati ankete so predstavljeni v nadaljevanju.

8 Rezultati

8.1 Splošna vprašanja

V raziskavi je sodelovalo 86 slovenskih posameznikov z narodnostno mešanega območja slovenske Istre, 40,74 % moških in 59,25 % žensk. Starostni razpon je od 18 do 50 let; 18 % posameznikov je bilo iz preduniverzitetnega ali univerzitetnega starostnega obdobja od 18 do 24 let starosti. V Sloveniji so posamezniki pri starosti od 18 let po navadi vpisani v tretji ali četrti letnik srednje šole ali (v nekaterih redkih primerih) v prvi letnik študija. V tem obdobju naj bi se učili italijanščine najmanj 12 let. Pri starosti 24 let posamezniki pogosto končujejo dodiplomski ali podiplomski študij. 24 % posameznikov je iz starostne skupine od 25 do 30 let, slednji se italijanščine učijo najmanj 12 let in jo aktivno uporabljajo v vsakdanji komunikaciji. Večina anketiranih (45 %) je bila iz starostne skupine od 30 do 40 let. V zadnji skupini so posamezniki, stari od 40 do 50 let. 13 % udeležencev v raziskavi je bilo iz te kategorije.

8.2 Vprašanja o dvojezičnosti

Vprašanja 1–5 so sestavljena iz vprašanj o dvojezičnosti, pogostnosti uporabe italijanskega jezika, odnosa do izobraževanja itd. V nadaljevanju so predstavljeni rezultati za vsako posamezno vprašanje.

Vprašanje 1: Živite na dvojezičnem območju, ste dvojezični?

Življenje na dvojezičnem območju ne pomeni vedno, da so posamezniki dvojezični. Čeprav je slovenska Istra narodnostno mešano območje, kjer sta slovenščina in italijanščina uradna jezika, ozemlje z dvojezičnimi šolami, čeprav obstajajo posebni zakoni, ki določajo pravice in obveznosti manjšine, in čeprav so posamezniki, ki se imajo za dvojezične, je vedno veliko vprašanj o tem, ali so Slovenci, ki živijo na tem območju, res dvojezični. Glede na rezultate ankete se je 88,9 % posameznikov opredelilo za dvojezične in le 11,1 % je bilo tistih, ki se niso opredelili za dvojezične. Glavni namen prispevka je analizirati dvojezičnost na narodnostno mešanem območju slovenske Istre in odgovoriti na vprašanje dvojezičnosti Slovencev, ki živijo v slovenski Istri. Glede na to, da imamo dvojezične šole, kjer se slovenščina in italijanščina poučujeta na isti ravni, da sta italijanščina in slovenščina uradna jezika in da imamo močno italijansko manjšino, bi to utegnili biti dovolj, da bi lahko trdili in dokazali, da je slovensko prebivalstvo v slovenski Istri dvojezično, saj se je 88,9 % posameznikov opredelilo za dvojezične. Pri 11,1 % tistih, ki se niso izrekli za dvojezične, gre morda za posameznike, ki prihajajo iz notranjosti Slovenije, gre za tiste, ki so prišli v slovensko Istro iz različnih razlogov, npr. ekonomskih, kot je nova služba, ali osebnih, npr. poroka s posameznikom iz slovenske Istre. Morda so se ti posamezniki naučili tudi italijanščine, vendar je njihova italijanščina daleč stran od materinščine in se zato ne morejo opredeliti za dvojezične.

Vprašanje 2: Koliko let ste se učili italijanski jezik?

Kot odgovor na to vprašanje so imeli posamezniki več možnosti izbire. Običajno in pričakovano število let učenja italijanščine pri posamezniku je 8 ali 9 let v osnovni šoli, nato 3, 4 ali 5 let v srednji šoli (odvisno od vrste šole). V celoti ni preseženih 15 let učenja. Glede na rezultate 44 % posameznikov (gre za večino) spada v skupino do 15 let. Tisti, ki se italijanščine učijo več kot 15 let, so po navadi vpisani v študijski program ali pa študirajo italijanski jezik na dodiplomski ravni oziroma so poleg tega v zgodnejšem obdobju obiskovali še italijanski vrtec. Glede na raziskavo je bilo število slednjih konsistentno, saj jih je 41 % navedlo, da spadajo v to skupino. 15 % vprašanih je navedlo, da spadajo v skupino, ki se je italijanskega jezika učila od 5 do 10 let. To so lahko posamezniki, ki prihajajo iz notranjosti Slovenije in so obiskovali le nekaj razredov osnovne ali srednje šole na narodnostno mešanem območju slovenske Istre ali tisti, ki prvotno prihajajo z mešanega območja, vendar so se zaradi različnih razlogov preselili, mogoče za določeno obdobje, v notranjost Slovenije (npr. da obiskujejo srednjo šolo). V to kategorijo so lahko vključeni tudi vsi tujci, ki so se preselili v slovensko Istro v zadnjih letih in obiskujejo jezikovne tečaje italijanskega jezika. Nihče od vprašanih se italijanščine ni učil manj kot 5 let.

Vprašanje 3: Ste se radi učili italijanski jezik v šoli?

Pred dvajsetimi leti je bila italijanščina kot predmet v okviru šolskega pouka po navadi res sproščujoča ura. Stopnja znanja učencev z narodnostno mešanega območja slovenske Istre je bila na zelo visoki ravni (kar je razvidno iz rezultatov mature do leta 2006 in je v skladu z izjavami učiteljev osnovnih in srednjih šol). Slabe ocene ali celo popravni izpiti pri tem predmetu so bili redkost. Danes je položaj povsem drugačen. Prag na maturi se je v zadnjih šestih letih zmanjšal za 10 % in rezultati so z leta v leto slabši. Po navedbah nekaterih učiteljev so ocene v šoli slabše, zato učbenike zamenjujejo z lažjimi. Čedalje več učencev potrebuje inštrukcije; jezikovne šole namesto pripravljalnih tečajev za opravljanje mature na višji ravni izvajajo ure italijanščine za osnovno in srednjo šolo. Iz osebnih izkušenj – v šoli sem bila učiteljica angleškega in italijanskega jezika lahko povem, da se danes učenci raje učijo angleščino kot italijanščino in dejansko ne vidijo pomena učenja italijanščine, čeprav se nekateri, zlasti tisti, ki so vpisani v zadnje razrede osnovne šole, zavedajo pomena znanja jezikov. Trenutno je skoraj nemogoče povedati italijansko šalo učencem, starim od 10 do 14 let, in pričakovati, da se bodo nasmejali. V 8. in 9. razredu lahko najdemo največ pet učencev od petindvajsetih, ki bodo razumeli šalo, ampak z zmanjševanjem starosti pa jo bo razumelo čedalje manj učencev. Glede na položaj poučevanja italijanščine v slovenskih šolah danes in v preteklosti so spodnji rezultati pričakovani. 81,5 % posameznikov se je rado učilo italijanščino v šoli in spadajo v starostno skupino nad 25 let. 18,5 % tistih, ki se v šoli niso radi učili italijanščine, je iz skupine anketirancev, starih manj kot 25 let. Iz rezultatov in števila mladih, vključenih v skupino teh 18,5 %, lahko rečemo, da so spremembe v želji po učenju in rezultatih ter znanju potrjene.

Vprašanje 4: Kako pogosto uporabljate italijanščino?

To vprašanje je dalo več odgovorov: 38 % posameznikov uporablja italijanščino vsak dan, 23 % posameznikov zelo pogosto, 16 % pogosto, 13 % redko in 10 % skoraj nikoli. Bistvene povezave med uporabo italijanskega jezika in starostjo posameznikov ni bilo.

Vprašanje 5: Je po vašem mnenju slovenska Istra dvojezična?

Kot odgovor na to vprašanje so imeli anketiranci na voljo tri možnosti (da, ne in ne vem). 81,5 % jih je navedlo, da je slovenska Istra dvojezična, kar je manj od števila tistih, ki so se izrekli za dvojezične. 18,5 % jih je navedlo, da slovenska Istra ni dvojezična, kar je več od tistih, ki so navedli, da niso dvojezični. Nihče ni obkrožil možnosti »ne vem«.

8.3 Praktični preizkus

Tretji sklop vprašanj je sestavljen iz treh kratkih praktičnih vaj. V tem sklopu so morali anketiranci popraviti dve italijanski povedi, ki vsebujeta številne napake, in prevesti italijansko poved v slovenščino.

Vprašanje 6: Popravite poved: *E da tanto che desidero un gato tutto per me.* (Že zelo dolgo si želim imeti eno mačko samo zase.)

Zgornja italijanska poved vsebuje veliko slovničnih napak. Da bi videli, ali so posamezniki iz slovenske Istre res dvojezični, smo preizkusili njihovo znanje. Če se izrečejo za dvojezične, mora biti njihovo znanje obeh jezikov na ravni naravnega govorca, v pogovoru morajo biti sposobni samodejno in naravno preklapljati med obema jezikoma. Dvojezični govorce so tisti, ki so tega sposobni in se lahko opredelijo za slednje.

Dvojezični posameznik mora biti sposoben popraviti pravopisne napake in zagotoviti pravilne slovnične oblike v obeh jezikih, zaradi tega je kratek test, v katerem je treba popraviti povedi, dober pokazatelj dvojezičnosti družbe. Prva poved, ki jo je treba popraviti – *E da tanto che desidero un gato tutto per me* –, vsebuje osnovne slovnične napake, kot so napačno črkovanje besed s podvojenim soglasnikom (npr. *gatto, desidero*) ali uporaba naglasnega znamenja (npr. *È*). Pravilna poved mora biti napisana takole: *È da tanto che desidero un gatto tutto per me*. Po rezultatih iz ankete je le 37,03 % anketirancev pravilno popravilo poved, pravilno postavilo naglasno znamenje na črko *E* (različica *E'* je bila upoštevana kot pravilna) ter dodalo podvojeni soglasnik *t* v besedi *gatto* in spremenilo *desidero* v *desidero*. 62,96 % posameznikov je poved popravilo napačno, pet jih v povedi ni popravilo ničesar, dva posameznika nista razumela ali prebrala navodila in sta poved prevedla, namesto da bi jo popravila, dva posameznika povedi nista popravila, ampak sta jo parafrazirala (v obeh primerih s pravopisnimi napakami). Med najpogostejšimi napačnimi različicami je nepravilna postavitev naglasnega znamenja, npr. *È*, ali neuporaba naglasnega znamenja, npr. *E*, pri čemer niso upoštevali razlike med glagolom *biti* (*è*) in veznikom *in* (*e*). Nekaj napak je bilo pri podvojenih soglasnikih. Glede na rezultate je dvojezičnost nadvse vprašljiva.

Vprašanje 7: Prevedite poved: *Včeraj je v Trstu deževalo cel dan.*

Postopek dekodiranja je običajno lažji in je zanj potrebna manjša jezikovna zmogljivost v primerjavi s postopkom enkodiranja, kjer je aktivno znanje jezika bistvenega pomena. Zato smo udeležence prosili, da prevedejo poved iz slovenščine v italijanščino. Poved *Včeraj je v Trstu deževalo cel dan* je slovenska poved, ki je lahko problematična pri prevajanju v italijanski jezik, saj vsebuje več specifičnih vprašanj, ki jih moramo upoštevati pri prevajanju. Pravilen prevod povedi je *Ieri a Trieste ha è piovuto tutto il giorno*. Po italijanski slovnici so glagoli, ki označujejo atmosferske razmere, kot so *deževati, snežiti* (*piovere, nevicare*) neosebni glagoli in ob sebi potrebujejo pomožni glagol *biti* (*essere*), zato lahko rečemo: *Oggi è piovuto a dirotto*. Ob teh glagolih se čedalje pogosteje uporablja pomožni glagol *imeti* (*avere*), zato danes pogosteje rečemo: *Ieri ha piovuto*, po slovnici sta torej obe različici pravilni (Corriere della Sera 2012). V analiziranih stavkih je pomožni glagol *imeti* (*avere*) pogostejši.

Bolj zapleten problem predstavlja uporaba pravilnih glagolskih časov. Anketiranci so imeli težave in so bili zmedeni pri prevajanju povedi v ustrezen glagolski čas. Na splošno je raba glagolskih časov za Slovence problematična, saj v slovenščini obstajajo le trije časi (sedanjik, prihodnjik in preteklik), zato je koncept večjega

števíla glagolskih časov Slovincem težje razumljiv. Na podlagi raziskave so posamezniki večinoma izbirali med *passato prossimo* in *imperfetto*. *Passato prossimo* je pravilni čas, ki mora biti uporabljen v našem prevodu, saj gre za pripovedovanje in ne za opisovanje dogodka, pri opisovanju pa bi uporabili *imperfetto*, npr. *Ieri pioveva tutto il giorno, il cielo era nero*. Napačen je tudi prevod s časom *trapassato prossimo*, npr. *Ieri a Trieste aveva piovuto tutto il giorno*. Med drugimi napakami je bila tudi nepravilna uporaba predloga pred *Trst*, npr. *Ieri in Trieste* namesto *Ieri a Trieste*, pa tudi napačna glagolska oblika, npr. *e' piggato* namesto *ha piovuto/è piovuto*. Opaziti je mogoče tudi primere nepopolnih prevodov; tako je npr. manjkala zveza *tutto il giorno (cel dan)*. V enem primeru prevoda ni bilo, slovenska poved je bila samo kopirana, nekaj je bilo primerov uporabe napačnega besednega reda. 37,03 % anketirancev je poved prevedlo pravilno, 62,96 % pa napačno.

Vprašanje 8: Popravite poved: *Domani in questa ora sarò in Roma. (Jutri ob tem času bom v Rimu.)*

V povedi so morali anketiranci popraviti dva predloga, en opuščaj in eno naglasno znamenje. Pravilna poved se glasi: ***Domani a quest'ora sarò a Roma***. 48,14 % popravkov je bilo napačnih in 51,85 % pravih. Rezultat je bil v primerjavi s prejšnjima dvema vajama nekoliko boljši. Med napačnimi rešitvami je bila nepravilna uporaba predloga, npr. *in* namesto *a* v obeh primerih (*in quest'ora, in Roma* namesto *a quest'ora, a Roma*), pa tudi napačna uporaba opuščaja ali sploh neuporaba takoj za besedo *quest'* pri opustitvi končnega *a* pred besedo, ki se začne s samoglasnikom, npr. *ora: quest'ora*. Pogosta napaka je tudi izpust naglasnega znamenja pri končnem *o*-ju, npr. *sarò*; kot pravilen se je štel tudi zapis *sarò'*. Dva posameznika povedi nista popravila, eden pa je poved prevedel v slovenščino, namesto da bi jo popravil. V nekaterih primerih so manjkali nekateri deli stavka, v drugih je bil uporabljen napačen predlog, npr. *domani sarò' in Roma*. Velik je delež anketirancev, ki so se opredelili za dvojezične (88,9 %), in manjši, vendar še vedno precej velik delež tistih, ki so mnenja, da je slovenska Istra dvojezična (81,5 %). Med anketiranimi se je večina (44 %) učila italijanščine od 10 do 15 let in večina (38 %) je navedla, da uporablja italijanski jezik vsak dan. Iz teh rezultatov bi lahko preprosto pričakovali, da bo večina anketiranih tri vaje pravilno rešila, žal pa smo opazili, da so bili rezultati pri prvih dveh vajah zelo slabi, saj je samo 37,03 % anketirancev pravilno popravilo poved. Enak delež (37,03 %) udeležencev je pravilno prevedel poved v italijanščino. Rezultati dveh vaj kažejo, da prebivalci slovenske Istre niso dvojezični, saj niso ustrezno popravili osnovnih slovničnih napak in prevedli preproste povedi. Rezultati zadnje naloge so nekoliko boljši, saj jih je 51,85 % anketiranih pravilno popravilo poved, vendar to še vedno ni dovolj, da bi se lahko opredelili za dvojezične.

9 Sklep

V prispevku je obravnavano vprašanje dvojezičnosti Slovencev, ki živijo na narodnostno mešanem območju slovenske Istre, kjer sta slovenski in italijanski uradna jezika. Glede na raziskavo, v kateri je sodelovalo 86 Slovencev z narodnostno

mešanega območja, se je 88,9 % anketirancev opredelilo za dvojezične, 81,5 % jih je zatrnilo, da je slovenska Istra dvojezična. Delež tistih, ki so se opredelili za dvojezične in rezultat treh vaj iz tretjega dela ankete (le 37,03 % in 51,85 % pravih odgovorov) potrjujeta, da Slovenci na dvojezičnem območju niso dvojezični, saj niso zmožni funkcionalno uporabljati italijanskega jezika. Prav tako niso zmožni preklapljati med obema jezicoma. Po navedbah nekaterih osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev je v zadnjih letih znanje italijanskega jezika precej upadlo in gibanje ne kaže znakov ustavljanja. Učenci v osnovnih in srednjih šolah imajo težave pri učenju italijanskega jezika in pogosto potrebujejo dodatno pomoč (jezikovne šole in inštrukcije), poleg tega niso v stiku z italijansko družbo in znanja italijanskega jezika ne vidijo kot prednost, ampak jim italijanščina pogosto povzroča stres in je zato ne marajo. Zmanjšanje znanja se kaže tudi v rezultatih mature iz italijanščine na višji ravni, saj se je v zadnjih letih prag za pozitivno oceno zmanjšal za 10 %, število dijakov, ki so dosegli najvišjo oceno (8 točk), pa v zadnjih šestih letih ni preseglo 9 %. Leto za letom je delež tistih, ki dosežejo 8 točk, zmanjšuje. Leta 2010 jih je 8 točk doseglo le 4,5 %. Zdi se, kot da osupljivi rezultati iz leta 2000 niso več dosegljivi. Če se bo to gibanje nadaljevalo, se Slovenci, ki živijo na mešanem območju slovenske Istre, čez nekaj let ne bodo znali niti predstaviti v italijanskem jeziku, narodnostno mešano območje pa bo postalo območje brez dvojezičnih govorcev, območje, na katerem se dva naroda komajda razumeta.

Literatura

- Barth 1969 = Fredrik Barth, *Ethnic Groups and Boundaries*, Boston: Little Brown, 1969.
- Calvet 1999 = Louis-Jean Calvet, *Pour une écologie des langues du monde*, Paris: Plon, 1999.
- Corriere della Sera 2012 = (<http://dizionari.corriere.it/dizionario-si-dice/P/piove-e-piovuto.shtml>), dostop 31. 12. 2012.
- Edwards 1985 = John Edwards, *Language, Society and Identity*, Oxford: Basil Blackwell Ltd. – London: Andre Deutsch, 1985.
- Giles 1977 = Howard Giles, *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*, London – New York – San Francisco: Academic Press, 1977 (European Monographs in Social Psychology 13).
- Godunc 2008 = Zdravka Godunc, Prerez politike jezikovnega izobraževanja v Republiki Sloveniji, v: Ivšek 2008, 95–105.
- Grosman 2008 = Meta Grosman, Slovenščina in drugi jeziki, v: Ivšek 2008, 165–175.
- Ivšek 2008 = *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.–26. septembra 2008 = Languages in education: proceedings, September 25–26, 2008, Ljubljana, Slovenia*, ur. Milena Ivšek, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008.
- Kranjc 2008 = Simona Kranjc, Slovenščina v vrtcu, v: Ivšek 2008, 129–134.
- Lipavic Oštir – Jazbec 2010 = Alja Lipavic Oštir – Saša Jazbec, Na pot monografiji, v: *Pot v večjezičnost: zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole*, ur.

- Alja Lipavic Oštir – Saša Jazbec, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2010, 4–5.
- Mikolič 2004 = Vesna Mikolič, *Jezik v zrcalu kultur: jezikovna sporazumevalna zmožnost in (med)etnična ozaveščenost v slovenski Istri*, Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče za južno Primorsko, 2004 (Annales Majora).
- Moja anketa 2012 = <www.mojaanketa.si>, dostop 31. 12. 2012.
- Nečak Lük 2008 = Albina Nečak Lük, *Učenčev jezik – učni jezik*, v: Ivšek 2008, 135–140.
- Nečak Lük – Muskens – Novak Lukanovič 2000 = Albina Nečak Lük – George Muskens – Sonja Novak Lukanovič (ur.), *Managing the Mix Thereafter: Comparative Research Into Mixed Communities in Three Independent Successor States*, Ljubljana: Institute for Ethnic Studies, 2000.
- Novak Lukanovič 1993 = Sonja Novak Lukanovič, *Dvojezična vzgoja in izobraževanje: vloga v družbi in stališča posameznikov*, *Razprave in gradivo* (Ljubljana) 28 (1993), 38–45.
- Novak Lukanovič 1998 = Sonja Novak Lukanovič, *Stališča do večinskega in manjšinskega jezika v vzgoji in izobraževanju na narodnostno mešanem območju v Sloveniji*, v: *Jezik za danes in jutri: zbornik referatov na II. kongresu, Ljubljana, 8.–10. 10. 1998*, ur. Inka Štrukelj, Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije – Inštitut za narodnostna vprašanja, 1998, 91–96.
- Novak Lukanovič 2003 = Sonja Novak Lukanovič, *Jezikovno prilagajanje na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji*, *Razprave in gradivo* (Ljubljana) 42 (2003), 38–60.
- Novak Lukanovič 2011a = Sonja Novak Lukanovič, *Language Diversity in Border Regions: some research data on the perception among the pupils of two secondary schools*, *Annales: anali za istrske in mediteranske študije = annali di Studi istriani e mediterranee = annals for Istrian and Mediterranean studies: series historia et sociologia* 21 (2011), št. 1, 79–92.
- Novak Lukanovič 2011b = Sonja Novak Lukanovič, *Jezik in ekonomija na narodno mešanih območjih v Sloveniji*, *Annales: anali za istrske in mediteranske študije = annali di Studi istriani e mediterranee = annals for Istrian and Mediterranean studies: series historia et sociologia* 21 (2011), št. 2, 327–336.
- Popis 2002 = <http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=OBC&st=7>, dostop 31. 12. 2012.
- RIC 2012 = <http://www.ric.si/general_matura/general_information/>, dostop 31. 12. 2012.
- Saville-Troike 1978 = Muriel Saville-Troike, *A Guide to Culture in the Classroom*, Rosslyn, VA: National Clearinghouse for Bilingual Education, 1978.
- Sedmak = Mateja Sedmak, *Manjšine in skupinske (etnične) identitete: primerjalna študija slovenske in italijanske manjšine*, *Annales: anali za istrske in mediteranske študije = annali di Studi istriani e mediterranee = annals for Istrian and Mediterranean studies: series historia et sociologia* 19 (2009), št. 1, 205–220.

Urad za narodnosti 2012 = (http://www.arhiv.uvn.gov.si/si/manjsine/italijanska_narodna_skupnost/), dostop 31. 12. 2012.

Ustava 2001 = *Ustava Republike Slovenije*, Ljubljana: GV založba, 2001.

Zerzer 2009 = Nada Zerzer, More language(s) – more space(s)?: reflections on the representation of heteroglossia and minority languages in the Alpe-Adria region, *Annales: anali za istrske in mediteranske študije = annali di Studi istriani e mediterranei = annals for Istrian and Mediterranean studies: series historia et sociologia* 19 (2009), št. 1, 157–172.

Is Slovenian Istria Still Bilingual?

Summary

This article focuses on bilingualism among the Slovenians living in the ethnically mixed territory of Slovenian Istria, where Slovenian and Italian are official languages. Eighty-six Slovenians from this ethnically mixed area were included in the study. Of those surveyed, 88.9% declared themselves to be bilingual and 81.5% asserted that Slovenian Istria is bilingual. These percentages are very high, but the results of the survey indicate that Slovenians in this bilingual area are not bilingual because they are not capable of using Italian functionally and switching between the two languages. Primary and secondary school instructors shared the opinion that knowledge of Italian is dropping steeply from year to year. This is also confirmed by secondary school advanced level exit exam scores in Italian because the threshold for a passing grade has fallen by 10%, and the number of students that attain the highest score for Italian on the exit exam has also fallen. If this trend continues, in a few years Slovenians will not even be able to introduce themselves in Italian, a consequence of which is that this ethnically mixed area will become an area without bilingual speakers and an area in which the two ethnicities can hardly communicate with one another.